

Deputat în Parlamentul Republicii Moldova

Comisia juridică, numiri și imunități

AMENDAMENT

la proiectul legii privind pilotarea votului prin corespondență nr. 65 din 01.03.2024

În temeiul art. 59 din Regulamentul Parlamentului, aprobat prin Legea nr. 797/1996 și art. 17 alin. (2) din Legea despre statutul deputatului în Parlament nr. 39/1994, se înaintează următorul amendament la proiectul nr. 65 din 01.03.2024:

1. Titlul proiectului se expune în următoarea redacție: "Lege privind implementarea parțială a votului prin corespondență".

2. **La articolul 1 alineatul (1)** va avea următorul cuprins:

"(1) Prezenta lege reglementează principiile participării la alegeri prin exercitarea votului prin corespondență ca metodă alternativă de vot, procedurile electorale specifice votului prin corespondență, precum și atribuțiile organelor electorale care vor organiza votul prin corespondență."

3. **Articolul 3** se completează cu un enunț cu următorul cuprins: "Nerespectarea caracterului secret al votului, divulgarea opțiunii de vot exprimate prin corespondență către alte persoane sau transmiterea buletinului de vot unei persoane terțe se sancționează în conformitate cu legislația"

4. **Articolul 6** va avea următorul cuprins:

(1) Dreptul de a alege exercitat prin corespondență îl au persoanele indicate la art. 14 din Codul electoral, care au solicitat și au fost incluse în lista electorală pentru exercitarea votului prin corespondență.

(2) Persoana care a împlinit vârsta de 18 ani, poate să se înregistreze și să exercite votul prin corespondență.

5. **Articolul 7** va avea următorul cuprins:

"Articolul 7. Condițiile privind implementarea parțială a votului prin corespondență

(1) Dreptul de a alege exercitat prin corespondență nu poate fi realizat în țările cu care Republica Moldova nu are stabilite relații diplomatice, în țările aflate în conflicte militare și țările care nu respectă standardele internaționale privind desfășurarea alegerilor libere și corecte.

(2) La stabilirea țărilor unde va fi implementat votul prin corespondență se vor lua în considerare următoarele criterii:

a) lipsa secțiilor de votare în țara gazdă sau distanță mare până la cea mai apropiată secție de vot deschisă anterior;

b) experiența implementării votului prin corespondență în țara gazdă;

- c) înregistrarea prealabilă la scrutinul electoral precedent a cel puțin 30 de cereri;
- d) servicii poștale sigure și fiabile;”.

6. La articolul 8 alineatul (2) va avea următorul conținut:

”(2) Consiliul electoral de circumscripție de nivelul al doilea și birourile electorale ale secțiilor de votare din străinătate se constituie în perioada electorală și asigură organizarea votului prin corespondență.”

7. La articolul 10:

- alineatul unic devine alineatul (1);
- lit.c) și lit. d) vor avea următorul cuprins:

”c) constituie consiliul electoral de circumscripție de nivelul al doilea pentru exercitarea votului peste hotarele țării și supraveghează activitatea acestuia și organelor electorale ierarhic inferioare;

d) asigură întocmirea și verificarea listelor electorale pentru votul prin corespondență, inclusiv până la constituirea organelor electorale inferioare, colaborând în acest scop cu autoritățile administrației publice centrale și locale, cu Ministerul Afacerilor Externe, cu misiunile diplomatice și oficiile consulare;”

- alineatul (1) se completează cu lit. f) și lit. g) cu următorul conținut:

” f) din momentul inițierii înregistrării prealabile și până la constituirea consiliului electoral de circumscripție de nivelul al doilea pentru secțiile de votare din străinătate, asigură identificarea alegătorilor de la distanță, prin mijloace digitale, care s-au înregistrat prealabil pentru exercitarea votului prin corespondență și introducerea datelor despre acești alegători în listele electorale pentru votul prin corespondență;

g) organizează secțiile de votare pentru votul prin corespondență.”

- articolul se completează cu un nou alineat (2) cu următorul conținut:

” (2) Din momentul stabilirii datei alegerilor, prin intermediul resurselor informaționale ale Comisiei Electorale Centrale se publică periodic informații relevante privind:

- a) înregistrarea prealabilă pentru votul prin corespondență;
- b) numărul de alegători incluși în listele electorale pentru votul prin corespondență;
- c) numărul de plicuri recepționate de către birourile electorale din străinătate pentru votul prin corespondență;
- d) modalitatea de înregistrare prealabilă și de exercitare a votului prin corespondență.”

8. Articolul 11 și articolul 12 se exclud.

9. Articolul 13 va avea următorul cuprins:

” **Articolul 13.** Atribuțiile suplimentare ale consiliului electoral de circumscripție de nivelul al doilea pentru exercitarea votului peste hotarele țării

Consiliul electoral de circumscripție are următoarele atribuții suplimentare:

a) exercită controlul asupra executării prevederilor Codului electoral nr.325/2022, prezentei legi și ale altor acte normative care conțin prevederi referitoare la organizarea și desfășurarea alegerilor;

b) constituie secțiile de votare și birourile electorale ale secțiilor de votare în care va fi organizată metoda alternativă de vot prin corespondență și supraveghează activitatea acestora;

c) decide degrevarea sau, după caz, convocarea membrilor birourilor electorale pe perioada activității lor în componența acestor birouri;

d) distribuie birourilor electorale ale secțiilor de votare, mijloace financiare, precum și asigură aprovizionarea acestora cu materiale și formulare ale documentelor electorale necesare organizării și desfășurării în bune condiții a procesului electoral prin corespondență;

e) asigură implementarea procedurii de identificare a alegătorului de la distanță prin mijloace digitale a alegătorilor care solicită înregistrarea pentru exercitarea votului prin corespondență și introduc datele despre acești alegători în listele electorale pentru votul prin corespondență, introduc și operează modificări la aceste listele electorale;”;

f) stabilește tirajul buletinelor de vot, ce urmează a fi tipărite pentru asigurarea exercitării votului prin corespondență;

g) asigură păstrarea, expedierea și recepționarea plicurilor cu buletine de vot și alte materiale pentru exercitarea votului prin corespondență;

h) colectează și sistematizează informații de la birourile electorale ale secțiilor de votare privind prezența alegătorilor la votare, după caz, operează modificările indicate la alin. (2) art. 4;

i) centralizează separat în cadrul unui proces-verbal distinct, rezultatele votării din circumscripție cu utilizarea metodei alternative de vot prin corespondență, prezintă Comisiei Electorale Centrale documentele și materialele electorale, asigură afișarea acestora.

10. La articolul 14 va avea următorul cuprins:

”Articolul 14. Constituirea secțiilor de votare și a birourilor electorale ale secțiilor de votare pentru votul prin corespondență

(1) Pentru a asigura votarea și numărarea voturilor exprimate prin corespondență, în circumscripția electorală de nivelul al doilea peste hotarele țării se organizează secții de votare pentru votul prin corespondență

(2) Secțiile de votare respective se constituie, cu cel puțin 35 de zile înainte de data alegerilor și cuprind cel puțin 30 și cel mult 2500 de alegători incluși în listele electorale pentru votul prin corespondență pe teritoriul unei țări.

(3) Birourile electorale ale secțiilor de votare pentru exercitarea votului prin corespondență se constituie de către consiliul electoral de circumscripție cu cel puțin 25 de zile înainte de ziua alegerilor, dintr-un număr impar de membri, de cel puțin 5 și cel mult 11 persoane. Biroul electoral a secțiilor de votare pentru exercitarea votului prin corespondență își desfășoară activitatea în țara/țările pentru care a fost constituită, de regulă în incinta misiunii diplomatice sau oficiului consular a Republicii Moldova și în locațiile avizate de Ministerul Afacerilor Externe.”.

11. La articolul 15:

- la alineatul (1), litera b) va avea următoarea redacție:

”b) asigură comunicarea și informarea alegătorilor despre procesul de exercitare a dreptului de vot prin corespondență, expedierea sau recepționarea plicului;”

- alineatul (1) se completează cu literele c) și d) cu următorul cuprins:

” c) asigură notificarea alegătorului despre modificările operate în lista candidaților;

d) asigură comunicarea și informarea alegătorilor despre procesul de exercitare a dreptului de vot prin corespondență, expedierea sau recepționarea plicului.”

12. La articolul 16:

- Titlul va avea următorul cuprins:

- ” Asigurarea mijloacelor necesare pentru organizarea și desfășurarea votului prin corespondență”;

- la alineatul (3) cuvintele ”sigiliilor autocolante” se exclude.

13. La articolul 17:

- alineatul (2) va avea următorul cuprins:

„(2) Subsistemul interacționează cu sistemul informațional automatizat de stat „Alegeri”, conține module distincte necesare înregistrării pentru exercitarea votului prin corespondență, identificării la distanță și/sau electronice a alegătorilor care s-au înregistrat prealabil, evidenței plicurilor, buletinelor de vot, sigiliilor autocolante, generării automate a listelor electorale pentru votul prin corespondență.”.

- la alineatul (3) litera b) sintagma ”sigiliile autocolante” se exclud.

14. La articolul 18 :

- la alineatul (1) cuvântul ”obligatoriu” se exclude;

- la alineatul (2) cuvintele „și votării repetate” se exclud;

- la alineatul (6) literele e); f) și g) vor avea următorul cuprins:

”e) în cererea de înregistrare prealabilă nu este indicat telefonul de contact al alegătorului;”

- f) de la aceeași adresă poștală (electronică) au fost expediate mai mult de 7 cereri de înregistrare prealabilă pentru exercitarea votului prin corespondență;

- g) la aceeași adresă poștală (fizică) sunt depuse mai mult de 7 cereri pentru exercitarea votului prin corespondență, fiind respinse cererile ce depășesc numărul de 7 persoane la o singură adresă;

- alineatul (6) se completează cu o nouă literă h) cu următorul cuprins:

”h) la depunerea cererii de înregistrare prealabilă alegătorului nu a atașat o fotografie a alegătorului efectuată simultan cu copia actului de identitate care confirmă dreptul de vot.”

- alineatul (7) va avea următorul cuprins:

„(7) În situația în care, în termenul prevăzut la alin. (2), alegătorul a anulat înregistrarea pentru exercitarea votului prin corespondență sau plicul cu buletinele de vot nu au ajuns la organul electoral cu 3 zile înainte de ziua alegerilor, alegătorul poate să își exercite votul în persoană la orice secție de votare, în condițiile art. 78 alin. (3) lit. e) din Codul electoral nr. 325/2022. Despre acest fapt alegătorul este notificat la adresa de email indicată în formularul de înregistrare.”.

15. La articolul 19:

- la alineatul (3) ultima propoziție se expune în următoarea redacție: ” După efectuarea modificărilor, cu cel puțin 2 zile înainte de ziua alegerilor, listele confirmate cu semnătura electronică a Președintelui Comisiei Electorale Centrale se pun la dispoziția biroului electoral în format electronic.”;

-la alineatul (5) cuvintele „sau votarea repetată” se exclude.

16. La articolul 21:

- la alineatul (1) ultima propoziție se exclude;
- alineatele (2) și (3) vor avea următorul conținut:

”(2) În fiecare patrulator a buletinului de vot, în partea dreaptă, la o distanță egală de latura de sus și cea de jos, se imprimă un cerc cu diametrul de 15 mm, în care alegătorul aplică, cu pixul, un semn în formă de „v” (bifă) dacă își dă votul pentru un concurent electoral sau pentru una din opțiunile expuse la referendum.

(3) Pentru cel de-al doilea tur de scrutin, modelul și textul buletinului de vot este similar celui utilizat la primul tur de scrutin, fiind deosebit prin culoare și inscripția ”Turului doi.”

- alineatul (4) se exclude.

17. La articolul 22:

- alineatul (1), în primul enunț, după cuvintele: ” votului prin corespondență” se completează cu cuvintele: ” pentru ambele tururi de scrutin”;
- la alineatul (2) primul enunț va avea următorul conținut: ”Buletinele de vot tipărite se remit alegătorilor prin intermediul birourilor electorale ale secțiilor de votare.”

18. Articolul 23 se exclude.

19. La articolul 24:

- literele c) și d) vor avea următorul cuprins:
”c) buletinele de vot;
d) sigiliile autocolante pentru sigilarea plicurilor;”

- articolul se completează cu o nouă literă g) cu următorul cuprins:
”g) blanchetă de declarație privind abținerea de la votarea multiplă și confirmarea exercitării votului în secret.”

20. La articolul 25:

- alineatul (2) va avea următorul cuprins:

”(2) Votarea prin corespondență pentru cel de-al doilea tur de scrutin, începe după anunțarea rezultatelor preliminare de către Comisia Electorală Centrală și se încheie odată cu recepționarea plicurilor cu buletine de vot recepționate până la ora 18.00 ora locală a țării gazdă, a zilei de joi înainte de ziua alegerilor în cadrul turului doi de scrutin.”

- articolul se completează cu un nou alineat (4) cu următorul cuprins:

”(4) Președintele biroului electoral al secției de votare prin corespondență declară votarea încheiată după expirarea termenului indicat la alin. (1)-(3), iar plicurile recepționate după ce votarea a fost încheiată se anulează.”

21. La articolul 26 literele b), c), d), e) și g) vor avea următorul cuprins:

”b) în cazul contractării serviciilor poștale pot fi utilizate doar serviciile de poștă diplomatică sau prestatori de servicii poștale autorizați în țările gazdă;

c) la expedierea materialelor necesare votării către adresa alegătorului se notează informația despre data și ora expedierii plicului, precum și datele serviciului de curierat, poștă diplomatică sau poștă;

d) recepționarea materialelor electorale de către alegător are loc potrivit regulilor stabilite de serviciul poștal sau curierat contractat;

e) alegătorul returnează biroului electoral plicurile sigilate cu buletine de vot prin intermediul curierului sau oficiului poștal în conformitate cu instrucțiunile expediate;

g) alegătorul poate utiliza, pe propria răspundere, un alt prestator de servicii de curierat sau poștale mai rapide autorizate în țara gazdă, dar aceste servicii vor fi suportate financiar de alegător.”

22. La articolul 27:

- alineatul (1) se completează cu un enunț cu următorul cuprins:” La fel, alegătorul completează blancheta declarației privind abținerea de la votarea multiplă și confirmarea exercitării votului în secret.”

- alineatul (2) va avea următorul cuprins:

”(2) Alegătorul aplică cu pixul un semn în formă de „v” (bifă) în interiorul cercului unui singur patruleter din buletinul de vot, ceea ce înseamnă că a votat pentru concurentul electoral corespunzător sau pentru una dintre opțiunile la referendum.”

23. La articolul 28:

- alineatul (1) devine alineatul (2);

- articolul se completează cu alineatul (1) cu următorul cuprins:

”(1) Recepționarea plicurilor este asigurată de funcționarii electorali ai biroul electoral al secției de votare conform orarului și metodei prestabilite și aprobate de membrii organului electoral.”

- Titlul articolului se expune în următoarea redacție: ”Articolul 28. Recepționarea plicurilor și asigurarea securității procesului de votare prin corespondență”

24. La articolul 29:

- alineatul (1) va avea următorul cuprins:

”(1) Biroul electoral al secției de votare prin corespondență începe numărarea voturilor în ziua de duminică, după închiderea tuturor secțiilor de votare”

- la alineatul (5) literele a) și c) vor avea următorul cuprins:

”a) după verificarea integrității și deschiderea plicului exterior se verifică dacă plicul interior este sigilat corespunzător și dacă este anexată blancheta completată și semnată a declarației privind abținerea de la votarea multiplă și confirmarea exercitării votului în secret. În cazul în care plicul interior nu este sigilat corespunzător, deteriorat în așa fel încât nu este asigurat secretul votului, lipsește sigiliul autocolant sau nu este atașată blancheta declarației privind abținerea de la votarea multiplă și confirmarea exercitării votului în secret, acesta nu se mai desigilează este declarat nevalabil și este împachetat și sigilat separat cu alte plicuri similare. După verificarea integrității și extragerea plicurilor interioare depersonalizate, plicurile exterioare personalizate și declarațiile sunt numărate, împachetate și sigilate separat;

c) se deschide urna de vot cu plicurile interioare depersonalizate și se verifică conținutul fiecărui plic în parte. Verificarea se face de către un membru al biroului electoral al secției de votare prin urmărirea dacă în plic este doar un singur buletin de vot

pentru același tip de scrutin. În cazul în care în plic se atestă blancheta declarației privind abținerea de la votarea multiplă și confirmarea exercitării votului în secret, mai mult decât un buletin de vot pentru același tip de scrutin, acestea sunt declarate nevalabile, fiind împachetate și sigilate separat împreună cu plicul sau plicurile. Faptul dat este consemnat în procesul-verbal al biroului electoral.”;

- alineatul (5) se completează cu o nouă literă e) cu următorul cuprins:

” e) pentru a asigura secretul votului a buletinelor de vot din plicurile personalizate anulate acestea se vor depersonaliza și număra separat.”

25 La articolul 30 alineatul (1) literele b) și d) vor avea următorul cuprins:

”b) nu a fost aplicat cu pixul semnul care confirmă opțiunea pentru un candidat în nici un cerc din nici un patruleter al buletinului de vot;

d) pe buletinul de vot sunt aplicate mai multe semne cu pixul care nu permit biroului identificarea opțiunii de vot a alegătorului.”

26. La articolul 32 după cuvintele: ”rezultatele votării” se completează cu cuvintele: ”prin corespondență”.

27. Articolul 34 va avea următorul cuprins:

” **Articolul 34. Al doilea tur de scrutin. Prevederi speciale.**

(1) În cazul stabilirii celui de-al doilea tur de scrutin votarea prin corespondență începe după anunțarea rezultatelor preliminare de către Comisia Electorală Centrală și se încheie odată cu recepționarea plicurilor cu buletine de vot recepționate până la ora 18.00 ora locală a țării gazdă, a zilei de joi înainte de ziua alegerilor în cadrul turului II de scrutin.

(2) Plicurile exterioare sunt expediate de alegător în timp util așa încât să fie recepționate de către biroul electoral cel târziu în ziua de joi înainte de ziua votării la cel de-al doilea tur de scrutin.

(3) Votarea repetată nu este asigurată prin intermediul votului prin corespondență.

28. Articolul 36 va avea următorul cuprins:

”**Articolul 36. Dispoziții finale și tranzitorii.**

(1) Prezenta lege intră în vigoare la data publicării.

(2) Metoda alternativă de vot prin corespondență la alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova se va aplica cetățenilor Republicii Moldova aflați pe teritoriul Statelor Unite ale Americii, Canadei, Regatului Norvegiei, Regatului Suediei, Republicii Finlanda și Republicii Islanda. În cazul desfășurării unui referendum republican în aceeași zi cu alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova, metoda alternativă de vot prin corespondență la fel va fi aplicată.

(3) Guvernul în termen de 3 luni de la data publicării prezentei legi:

a) va asigura acoperirea cheltuielilor necesare pilotării votului prin corespondență și va propune modificările corespunzătoare la legea bugetului de stat;

b) va propune Parlamentului modificarea cadrului normativ în vederea implementării prezentei legi;

(4) Comisia Electorală Centrală, în termen de 3 luni de la data intrării în vigoare a prezentei legi, va adopta actele normative necesare pentru organizarea și desfășurarea implementării votului prin corespondență.

(5) Rezultatele pilotării votului prin corespondență produc efecte juridice și au aceeași valoare juridică ca și rezultatele votului exercitat în secția de votare.

(6) Comisia Electorală Centrală motivat va propune declararea nulității sau invalidării rezultatelor votării în secția/secțiile de votare pentru votul prin corespondență în cazul constatării circumstanțelor obiective de comitere a fraudelor electorale.

(7) După finalizarea implementării parțiale a votului prin corespondență, în termen de 3 luni, Comisia Electorală Centrală va elabora și va prezenta Parlamentului un raport privind implementarea acestei metode alternative și va propune aplicarea acestuia cu titlu permanent și operarea modificărilor corespunzătoare la Codul electoral.

29. Proiectul se completează cu două articole noi cu următorul cuprins:

„Art. II. – Articolul 49 din Codul contravențional al Republicii Moldova nr.218/2018 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 3-6, art. 15) cu modificările ulterioare se modifică după cum urmează:

- la alin (4) cuvintele: ”sau scoaterea neautorizată a buletinului înmănat pentru votare din localul secției de votare” se exclude.

- articolul se completează cu un alineat nou, alin. (5) cu următorul conținut:

“(5) Scoaterea buletinului înmănat pentru votare din localul secției de votare sau transmiterea buletinului către terți,

se sancționează cu amendă de la 30 la 120 de unități convenționale.”

Art. III – Codul electoral al Republicii Moldova nr. 325/2022 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022, nr. 426–427, art. 770) cu modificările ulterioare se modifică după cum urmează:

1. La articolul 1:

- după noțiunea „funcționar electoral” se introduce noțiunea „grup civic”, cu următorul cuprins:

„*grup civic* – grup constituit din cetățeni cu drept de vot, înregistrat în condițiile prezentului cod, în vederea participării la campania electorală pentru referendum;”

- la noțiunea „*participant la referendum*”, după textul „partid politic, bloc electoral,” se introduce textul „grup civic.”.

2. La articolul 36 alineatul (2) se va completa cu următorul enunț: ” În cazul încetării înainte de termen a mandatului președintelui și secretarului Consiliului Electoral Central al Găgăuziei și până la ocuparea funcției de către o altă persoană, asigurarea interimatului, precum și încetarea acestuia se dispun prin hotărâre a Comisiei Electorale Centrale.”

3. La articolul 73 alineatul (5) va avea următorul cuprins:

”(5) În cazul referendumurilor, buletinul de vot conține textul întrebării la care trebuie să se pronunțe alegătorii în cadrul referendumului, iar în dreapta textului se plasează, pe orizontală, două patrulete cu cuvintele „PENTRU” și „ÎMPOTRIVĂ”.

4. La articolul 81:

- la alineatul (6) ultimul enunț va avea următorul cuprins: ”Pe mesele destinate numărării voturilor se aranjează fanioanele cu denumirea sau numele concurenților electorali, iar în cazul referendumurilor – cu înscrierea opțiunilor „PENTRU” și „ÎMPOTRIVĂ”.

- la alineatul (7) cuvintele: "sau, în cazul referendumului, cele exprimate pentru opțiunile „DA” sau „NU” se substituie cu cuvintele: " sau, în cazul referendumului, cele exprimate pentru opțiunile „PENTRU” sau „ÎMPOTRIVĂ”.

5. La articolul 90 alineatul (16) va avea următorul cuprins:

”(16) În campania electorală, Consiliul Audiovizualului prezintă public, săptămânal, rapoarte de monitorizare și adoptă decizii în funcție de rezultatele monitorizării. În termen de 3 zile după ziua votării (ziua de miercuri), Consiliul Audiovizualului prezintă public un raport de monitorizare a zilelor de sâmbătă și duminică, când agitația electorală este interzisă. Rapoartele de monitorizare, precum și raportul de bilanț sunt plasate pe pagina web oficială a Consiliului Audiovizualului, cel târziu a doua zi după prezentarea publică.

6. La articolul 200:

- la alineatul (2) litera b) va avea următorul cuprins:

”b) declarația privind opțiunea aleasă la referendumul republican: „PENTRU” sau „ÎMPOTRIVĂ”;

- alineatul (3) se completează cu următorul enunț: „Înregistrarea grupurilor civice se efectuează în condiții similare pentru constituirea și înregistrarea grupurilor de inițiativă prevăzute la articolele 191-192.”;

- alineatul (5) va avea următorul cuprins:

„(5) Comisia Electorală Centrală, în termen de 3 zile, examinează cererea și documentele anexate, după care adoptă o hotărâre cu privire la înregistrarea în calitate de participant la referendumul republican sau cu privire la refuzul motivat de înregistrare. Hotărârea motivată privind refuzul de a înregistra participantul la referendum se comunică acestuia în termen de 24 de ore de la adoptare.”

7. La articolul 203 alineatul (2) ultimul enunț va avea următorul cuprins: ” În dreapta textului întrebării sau a proiectului de lege se plasează pe orizontală două patrulete cu cuvintele „PENTRU” și „ÎMPOTRIVĂ”, iar sub acestea – două cercuri.”

8. La articolul 204 alineatul (2) va avea următorul cuprins:

”(2) Alegătorul completează buletinul de vot aplicând ștampila cu inscripția „Votat” în interiorul unui singur cerc de sub patruleterul în care este înscris cuvântul „PENTRU” sau „ÎMPOTRIVĂ”, exprimându-și astfel opțiunea.”

9. La articolul 206 alineatul (2) va avea următorul cuprins:

”(2) În procesul-verbal privind rezultatele referendumului republican se indică separat numărul de voturi „PENTRU” și numărul de voturi „ÎMPOTRIVĂ”.

10. La articolul 231:

- alineatul (2) litera b) va avea următorul cuprins:

”b) declarația privind opțiunea aleasă la referendumul local: „PENTRU” sau „ÎMPOTRIVĂ”;

- după alineatul (2) se introduce alineatul (2¹), cu următorul cuprins:

„(2¹) Înregistrarea blocurilor electorale se efectuează în condițiile art. 64. Înregistrarea grupurilor civice se efectuează în condiții similare pentru constituirea și înregistrarea grupului de inițiativă prevăzute la art.221.”

- alineatele (3) și (4) vor avea următorul cuprins:

„(3) Particularitățile înregistrării participanților la referendum se aprobă prin hotărâre a Comisiei Electorale Centrale.

(4) Consiliul electoral, în termen de 3 zile, examinează cererea și documentele anexate, după care adoptă o hotărâre cu privire la înregistrarea în calitate de participant la referendumul local sau cu privire la refuzul motivat de înregistrare. Hotărârea motivată privind refuzul de a înregistra participantul la referendum se comunică acestuia în termen de 24 de ore de la adoptare.”

11. La articolul 234 alineatul (2), ultimul enunț va avea următorul cuprins: ”În dreapta textului se plasează pe orizontală două patrulete cu cuvintele „PENTRU” și „ÎMPOTRIVĂ”, iar sub acestea – două cercuri.”

12. La articolul 235 alineatul (2) va avea următorul cuprins:

”(2) Alegătorul completează buletinul de vot aplicând ștampila cu inscripția „Votat” în interiorul unui singur cerc de sub patruletul în care este înscris cuvântul „PENTRU” sau „ÎMPOTRIVĂ”, exprimându-și astfel opțiunea.”

13. La articolul 237 alineatul (2) va avea următorul cuprins:

”(2) În procesul-verbal privind rezultatele referendumului local se indică separat numărul de voturi „PENTRU” și numărul de voturi „ÎMPOTRIVĂ”.”

Argumentare:

Promovarea proiectului de lege nr. 65 din 1 martie 2024 are la bază identificarea și integrarea în sistemul normativ al statului a modalităților de vot care să asigure o participare cât mai ridicată a cetățenilor la procesul electoral. În vederea asigurării exercitării de către cetățeni fără de impedimente a dreptului de vot consfințit în Constituția Republicii Moldova prin art. 38, precum și a participării echitabile a cetățenilor Republicii Moldova la procesul electoral, în special a celor stabiliți cu domiciliul în străinătate, legislația statului în materie electorală necesită a fi revizuită și adaptată la realitățile de fapt existente.

Pornind de la art. 72 alin. (3) lit. a) din Constituție, Parlamentul are competența exclusivă să reglementeze prin lege organică sistemul electoral și regulile procesului electoral, având la bază principalele standarde internaționale, care stipulează libertățile fundamentale și principiile de bază relevante pentru desfășurarea alegerilor.

Prezentul Amendament vine cu propuneri de îmbunătățire a proiectului de lege, în aspect conceptual, dar și din perspectiva procedurii de realizare/implementare a votului prin corespondență. Totodată Amendamentul a fost elaborat ca urmare a propunerilor înaintate în cadrul rundelor de consultări publice a proiectului, la care au participat reprezentanții societății civile, a partidelor politice, dar și reprezentanții instituțiilor publice și a autorității electorale.

În mod principal la baza Amendamentului a stat necesitatea identificării unor criterii clare și transparente în procesul de selectare a țărilor și teritoriilor unde poate fi asigurată aplicarea votului prin corespondență (art. 7 din proiect). S-au luat în considerare atât normele constituționale, care țin de aspectul asigurării dreptului la vot, cât și considerente de ordin obiectiv care țin de posibilitățile practice a implementării pe care le are statul de ordin logistic, financiar, legal, diplomatic. Reieșind din prevederile constituționale, statul are obligația de a asigura dreptul cetățenilor la vot, ceea ce în condițiile votului peste hotare întâmpină impedimente de ordin tehnic și logistic, iar la

modul practic înseamnă o lărgire constantă, a numărului de cetățeni care au posibilitatea să-și exercite acest drept constituțional.

Având în vedere considerentele expuse mai sus, statul identifică soluții alternative de vot pentru a acoperi dreptul la vot pentru cetățenii care nu au alte opțiuni. În acest sens identificarea țărilor unde se aplică votul prin corespondență face parte dintr-un proces mai complex de organizare și asigurare a dreptului la vot pentru cetățenii aflați în străinătate, care se caracterizează prin suplinirea opțiunilor de vot clasic (prin intermediul secțiilor de votare în incinta misiunilor diplomatice sau alte locații, identificate conform metodologiilor CEC pentru a facilita votul în comunitățile cu o populație mai compactă a cetățenilor moldoveni) și a votului prin corespondență care țintește cetățenii moldoveni aflați la mari distanțe de secțiile de votare existente sau preconizate, care trăiesc în comunități dispersate etc.

Un alt aspect important este și securizarea procesului de votare prin implementarea unor mecanisme clare de verificări la fiecare etapă a acestui proces, cu adresarea potențialelor riscuri și identificarea soluțiilor pentru ele. În acest sens este necesară stabilirea unor criterii clare de aplicabilitate geografică a votului prin corespondență care să garanteze că procesul electoral nu va fi compromis de circumstanțe negative obiective, diferite de la țară la țară. Totuși, procesul electoral ține de legislația Republicii Moldova și el trebuie realizat în conformitate cu standardele naționale în materie, actualizate în funcție de recomandările organizațiilor internaționale de monitorizare a proceselor democratice.

Desigur autoritățile au obligația să continue eforturile de lărgire a numărului de cetățeni cărora li se va garanta dreptul la vot prin oferirea modalităților de alternativă, precum ar fi expansiunea votului prin corespondență la toate țările cu reprezentare diplomatică, eventual la toate țările lumii, dar și cu introducerea votului electronic. Toate aceste ajustări se pot face gradual, cu asigurarea garanțiilor unui proces electoral integru, fiindcă un proces electoral înseamnă un complex de acțiuni, care pe lângă exprimarea propriu zisă a votului include oportunități pentru concurenții electorali de a face campanie electorală, acces egal la mass-media, servicii poștale de calitate, obișnuite regulate, securizarea procesului de votare, numărare etc.

Pentru a se evita apariția unor interpretări speculative la subiectul dat, care ar invoca o abordare părtinitoare a cetățenilor Republicii Moldova ce se află pe teritoriul altor state și instituirea unor tratamente diferențiate, ținând cont și de considerentul obiectiv al existenței unei diaspore considerabile a cetățenilor noștri, ce este repartizată neuniform pe teritoriul unui număr mare de state, prin prezentul Amendament se propune modificarea art. 7 în vederea stabilirii criteriilor clare privind selectarea țărilor unde va fi implementat votul prin corespondență. La instituirea criteriilor s-a ținut cont de reprezentarea diplomatică a Republicii Moldova în lume, de posibilitățile financiare și logistice ale statului, de distanțele dintre secțiile de votare clasice deschise anterior într-o anumită țară, de experiența implementării votului prin corespondență în țara gazdă, de acordul autorităților competente ale țării gazdă pentru implementarea votului prin corespondență, de siguranța serviciilor poștale, dar și de respectarea standardelor internaționale privind desfășurarea alegerilor libere și corecte a țării gazdă. Votul prin corespondență nu va fi implementat în țările aflate în conflicte militare.

Modificările operate la art. 6 din proiect urmăresc scopul excluderii incertitudini asupra faptului dacă normele proiectului permit dreptul de vot al cetățenilor care au împlinit, până în ziua alegerilor inclusiv, vârsta de 18 ani.

În vederea asigurării respectării *principiului stabilității legislației electorale*, prin Amendament se propune abrogarea art. 11 și 12 din proiect, care prevede instituirea organelor electorale care nu sunt prevăzute de Codul electoral, în scopul exercitării votului prin corespondență. Astfel va fi asigurată corespunderea proiectului cu art. 11 din Codul electoral potrivit căruia sistemul electoral și modalitatea de constituire a circumscripțiilor electorale sau a organelor electorale nu pot fi modificate decât cu cel puțin un an înainte de scrutinul național.

De asemenea se propune a fi completat proiectul cu norme care să prevadă mecanisme de informare a alegătorului despre parcursul votului său la etapele în care sunt implicate organele electorale.

Concomitent, prin Amendament se intervine și la aspectul ce vizează imprimarea buletinului de vot pentru turul doi de scrutin. Astfel, tipărirea buletinelor de vot pentru exercitarea votului prin corespondență, pentru ambele tururi de scrutin, se asigură de Comisia Electorală Centrală, cel târziu cu 21 zile înainte de ziua alegerilor, într-o cantitate corespunzătoare numărului de alegători și se expediază Consiliului electoral de circumscripție corespunzător. Pe fiecare buletin se aplică două numere, care corespund numărului de ordine al circumscripției și numărului de ordine al secției de votare respective. Buletinele de vot tipărite se vor remite alegătorului prin intermediul birourilor electorale ale secțiilor de votare. Expedierea buletinelor de vot se va efectua prin intermediul poștei diplomatice sau serviciilor poștale obișnuite prestate de prestatorii de servicii poștale autorizați în țările în care plicul urmează să ajungă la destinație.

Proiectul nu prevede sanțiuni exprese pentru eventualele situații de fraudare și încălcare a caracterului secret a votului prin corespondență. În acest sens, articolul 3 din proiect se propune a fi completat, cu o normă care să prevadă răspunderea juridică pentru alegătorul care nu respectă obligativitatea de a păstra secretul votului în cadrul exercitării votului prin corespondență. Drept urmare, se propune amendarea cadrului normativ conex, în mod special, completarea proiectului cu Articolul II privind modificarea Codului contravențional în sensul instituirii răspunderii contravenționale pentru nerespectarea caracterului secret al votului și transmiterea buletinului de vot către o persoană terță.

Intervențiile legislative la articolul 36 alineatul (2) din Codul electoral vin să soluționeze situația încetării înainte de termen a mandatului președintelui și secretarului Consiliului Electoral Central al Găgăuziei până la ocuparea funcției de către o altă persoană prin asigurarea interimatului funcțiilor respective, ce urmează a fi dispuse prin hotărâre a Comisiei Electorale Centrale.

Modificările operate la art. 90 alin. (16) din Codul electoral, care propun substituirea sintagmei "În perioada electorală" cu sintagma "În campania electorală" se impun a fi necesare, deoarece perioada electorală este perioada de timp cuprinsă între ziua adoptării actului cu privire la stabilirea datei scrutinului și ziua în care rezultatele alegerilor sunt confirmate de către organele competente, dar nu mai mare de 120 de zile. Respectiv, ținând cont că aceasta cuprinde și perioada după alegeri și poate fi o perioadă îndelungată până la 120 zile, se consideră judicios ca obligația Consiliului Audiovizualului de a prezenta săptămânal rapoarte de monitorizare să fie doar pentru perioada campaniei electorale, iar în perioada electorală, care nu se suprapune cu campania electorală, să rămână la decizia Consiliului Audiovizualului câte rapoarte va prezenta.

Practica din campania pentru alegerile locale generale din 2023 a arătat că acest fapt este o simplă formalitate – Consiliul Audiovizualului este obligat să publice rapoartele pe pagina sa web oficială timp de 24 de ore, și toate autoritățile interesate pot consulta rapoartele publicate. În plus, Comisia Electorală Centrală nu examinează rapoartele Consiliului Audiovizualului și nici nu există sancțiuni pentru ultima autoritate pentru neprezentarea rapoartelor.

De asemenea, nu toți furnizorii au pagini web pe care să publice rapoartele. În plus, aceste rapoarte sunt ale Consiliului Audiovizualului, iar rezultatele pot fi disputate în instanța de judecată. Totodată, sarcina dată Consiliului Audiovizualului de a remite rapoartele de monitorizare furnizorilor pune presiune administrativă într-o perioadă în care toate capacitățile umane sunt încadrate în monitorizarea reflectării alegerilor, presiune ce nu este justificată și cu impact minim asupra furnizorilor.

Cu referire la amendarea legislației electorale privind instituirea normelor care să prevadă modalitatea înregistrării Grupurilor civice constituite de cetățeni de a participa la campania electorală pentru referendum, propunem promovarea acestui Amendament în scopul reparării unei omisiuni legislative identificată, în Codul electoral.

În Hotărârea nr.24/2014, prin care au fost recunoscute constituționale prevederile Acordului de Asociere între Republica Moldova și Uniunea Europeană, Curtea Constituțională a subliniat că *Declarația de Independență a marcat ruptura cu spațiul valoric totalitar sovietic și reorientarea noului stat independent spre **spațiul valoric democratic european***. Astfel, în sensul Declarației de Independență și articolului 1 din Constituție, Înalta Curte de Jurisdicție Constituțională a reținut că *orientarea spre spațiul valoric democratic european este un element definitoriu al identității constituționale a Republicii Moldova*.

Progresele înregistrate în relațiile și parteneriatul Republicii Moldova cu Uniunea Europeană au culminat cu obținerea în anul 2023 a statutului de candidat și deschiderea negocierilor cu UE.

Respectiv, având în vedere că orientarea spre spațiul european și aspirațiile de integrare europeană au constituit priorități asumate ale tuturor guvernelor care s-au succedat de la crearea statului independent Republica Moldova, se constată că obiectivul strategic urmărit de propunerea de a iniția un referendum cu privire la parcursul european al Republicii Moldovei, *reprezintă un demers politic-juridic argumentat*, fundamentat inclusiv pe Hotărârea Curții Constituționale nr. 24/2014.

În aceeași ordine de idei, este de menționat că prin Hotărârea Parlamentului nr.125/2023 cu privire la Rezoluția Adunării „Moldova Europeană”, adoptată în Piața Marii Adunări Naționale la 21 mai 2023, *a fost declarată, în continuare, **calea ireversibilă de integrare și aderare europeană drept proiect de prioritate națională al Republicii Moldova** și s-a făcut un apel la întreaga societate, inclusiv la toate forțele politice, să dea dovadă de maturitate, unitate și solidaritate pentru consolidarea dialogului politic și social în numele interesului național – aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană*.

Prin urmare, luând în calcul că orientarea spre spațiul valoric democratic european constituie *un principiu cu valoare constituțională*, organizarea și desfășurarea unui referendum cu privire la parcursul european al Republicii Moldovei, în mod indubitabil, ar trebui să permită posibilitatea participării tuturor subiecților interesați la campania electorală pentru asemenea tip de referendum.

Cu toate acestea, în legislația electorală se observă unele lacune în partea ce ține de participanții la referendum. Astfel, pe de o parte, Codul electoral nr.325/2022 stipulează următoarele norme:

agitație electorală – apeluri, declarații, precum și acțiuni de difuzare a informației care au scopul *de a-i determina pe alegători* să își dea votul pentru unii sau pentru alți concurenți electorali sau pentru una dintre opțiunile la referendum;

competitor electoral – partid politic, bloc electoral, concurent electoral, candidat desemnat, grup de inițiativă, precum și participant la referendum, care oferă și/sau beneficiază de susținerea financiară (materială) a campaniei electorale și/sau a activității sale, precum și cel care desfășoară doar activități de campanie sau promovare electorală ce nu implică cheltuieli financiare;

grup de inițiativă – grup constituit din cetățeni cu drept de vot, înregistrat în condițiile prezentului cod, pentru colectarea semnăturilor în susținerea unui candidat la funcție electivă sau în vederea inițierii referendumului;

participant la referendum – partid politic, bloc electoral, Președintele Republicii Moldova sau primarul în privința căruia a fost inițiat referendumul pentru demiterea/revocarea acestuia, care se înregistrează la organul electoral respectiv în vederea participării la campania electorală pentru referendum;

Pe de altă parte, Regulamentul privind particularitățile de înregistrare a participanților la referendum, aprobat prin, prevede că, *subiecții care nu au fost înregistrați în calitate de participanți la referendum nu au dreptul de a desfășura campanie electorală, iar acțiunile de agitație electorală sau cele care pot fi identificate cu acestea se consideră campanie ilegală* (pct.21), iar subiecții care nu se înregistrează ca participanți la referendum nu pot desfășura activități de agitație electorală în vederea susținerii sau nu a referendumului, precum și de promovare a neparticipării la referendum (de a boicota referendumul) (pct.23).

Subsecvent, din analiza coroborată a normelor precitate, rezultă că:

- agitației electorale i se subscrie și acțiunile de determinare a alegătorilor pentru una dintre opțiunile/întrebările supuse referendumului;
- grupul de inițiativă constituit din cetățeni cu drept de vot are dreptul de a iniția un referendum (inclusiv legislativ/constituțional), însă grupurile civice constituite de cetățeni nu au dreptul sau posibilitatea de a participa la campania electorală pentru referendum;
- în categoria competitorilor electorali (ca de exemplu partid politic, bloc electoral etc.) este inclus și participantul la referendum, însă în categoria de participanți la referendum grupul civic constituit de cetățeni este omis;
- în cazul referendumului, au dreptul de a face agitație electorală și desfășura campanie electorală doar subiecții care s-au înregistrat în calitate de participanți la referendum.

Plus la aceasta, este de subliniat că în Avizul comun (CDL-AD(2022)025) pe marginea proiectului Codului Electoral, ODIHR și Comisia de la Veneția au recomandat acordarea statutului de participant la campania pentru referendum unei liste mai exhaustive de posibili actori, *inclusiv grupuri civice* și organizații care susțin sau se opun problemei supuse referendumului, sau să li se permită în alt mod participarea la o campanie pentru referendum.

Astfel, se propune introducerea la noțiunile generale din Codul electoral a definiției *grupului civic*, care reprezintă grupul constituit din cetățeni cu drept de vot, înregistrat în condițiile prezentului cod, în vederea participării la campania electorală pentru referendum.

La fel, amendamentul propune ca la noțiunea „participant la referendum”, alături de partidele politice, blocurile electorale să fie adăugate și „grupurile civice”.

În partea ce ține de condițiile de constituire și înregistrare a grupurilor civice în vederea participării la campania electorală pentru referendum, pentru evitarea reproducerii normelor similare se propune ca grupurile civice să poată fi înregistrate în calitate de participant la referendumul republican sau local, în aceleași condiții de constituire și înregistrare a grupurilor de inițiativă, care la fel sunt constituite de către cetățeni.

În speță, este de menționat că Codul electoral prevede faptul că particularitățile înregistrării participanților la referendum, modelul actelor și documentelor anexate se aprobă prin hotărâre a Comisiei Electorale Centrale. Astfel, este de remarcat că regulamentul aprobat prin Hotărârea CEC nr.1201/2023, prevede deja norme ce vizează drepturile și obligațiile participanților în cadrul desfășurării referendumului, participarea pe bază de egalitate la campania electorală a participanților la referendum și beneficierea de drepturi egale în folosirea mass-mediei, condițiile de finanțare a campaniei electorale pentru referendum, răspunderea juridică a participanților la referendum etc.

Modificarea Codului electoral în sensul reglementării Grupurilor de inițiativă nu va necesita alocarea mijloacelor financiare suplimentare din contul bugetului de stat.

La fel, este de menționat că prin modificările electorale propuse nu se încalcă principiul stabilității raporturilor electorale prevăzut la art.11 din Codul electoral, deoarece acestea nu se referă la sistemul electoral și modalitatea de constituire a circumscripțiilor electorale sau a organelor electorale.

Deputați în Parlament

Vitali Gavrouc Gavrouc
Vasile Grădinaru
Eugenia Cojocari
Ion Spate
Roșca Veronica
Rădu Florin